

Poniżej radarów wielkiej polityki – współpraca chińsko-ukraińska

Jakub Jakóbowski, Krzysztof Nieczypor

Stosunki chińsko-ukraińskie definiowane są wciąż przez wydarzenia 2014 r.: ukraińską rewolucję godności i rosyjską inwazję na Ukrainę. Ich konsekwencje do dziś blokują dialog polityczny wysokiego szczebla między Kijowem a Pekinem, któremu dodatkowo niechętnie są Waszyngton i – częściowo – również Moskwa. Motorem współpracy chińsko-ukraińskiej jest jednak handel. W 2019 r. ChRL stała się najważniejszym partnerem Ukrainy, a wymianę napędza dynamicznie rosnący ukraiński eksport. Sam Pekin negatywnie odnosi się do przemian politycznych na Ukrainie po 2014 r. i jej zwrotu na Zachód, ale jest zainteresowany jej technologiami wojskowymi i dostrzega potencjał surowcowo-rolny kraju. Od objęcia władzy przez Wołodymyra Zełenskigo Ukraina wyraźnie poszukuje nowego otwarcia w relacjach z Chinami, chcąc poszerzyć pole polityki zagranicznej w grze między Zachodem a Rosją. Pozostaje jednak w zasadzie wyłączona ze współpracy finansowo-inwestycyjnej w ramach Inicjatywy Pasa i Szlaku. Istotne pogłębienie relacji Kijowa i Pekinu wymagałoby przede wszystkim uregulowania konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, choć intensywna kooperacja gospodarcza „poniżej radarów” polityki mocarstw ma duży potencjał.

Marzenie o trzecim wektorze polityki zagranicznej

Stosunek Kijowa do Chińskiej Republiki Ludowej w znaczącym stopniu uwarunkowany jest specyfiką geopolitycznego położenia Ukrainy między Zachodem i Rosją. Zawężające się pole manewru polityki zagranicznej okresu rządów Wiktor Janukowycza, związane z rosyjską presją na integrację ekonomiczną, skutkowało rozwinięciem tzw. trzeciego wektora polityki zagranicznej, ukierunkowanego na Chiny¹. Sprzyjała temu rosnąca rola i pozycja ChRL na świecie. Doprowadziło to do szybkiego zacieśnienia stosunków dwustronnych za rządów Janukowycza, w którego polityce relacje z Pekinem miały służyć rozgrywaniu Rosji i Zachodu. Dalszą współpracę zahamowała jednak rewolucja godności i w jej konsekwencji zmiana władzy w Kijowie. Zagrożenia dla ukraińskiej suwerenności i integralności terytorialnej przez agresję Federacji Rosyjskiej wzmocniły euroatlantycki kurs rozwoju Ukrainy, ukierunkowując jej politykę na dołączenie do zachodnich struktur integracyjnych (Unia Europejska i NATO), a także nawiązanie strategicznych relacji ze Stanami Zjednoczonymi. W rezultacie za prezydentury Petra Poroszenki polityczne stosunki Kijowa i Pekinu zeszły na dalszy plan.

1 S. Matuszak, *Janukowycz w Chinach – trzeci wektor w ukraińskiej polityce zagranicznej?*, OSW, 8.09.2010, osw.waw.pl.

Objęcie w maju 2019 r. urzędu prezydenta Ukrainy przez Wołodymyra Zełenskigo oraz zwycięstwo jego partii Sługa Narodu w wyborach parlamentarnych w lipcu tego samego roku przyniosły w retoryce tamtejszych władz próbę powrotu do poszukiwania równoległego wobec powstrzymywania Rosji i integracji z Zachodem kierunku polityki zagranicznej. Nowy szef dyplomacji Dmytro Kułeba w programowym artykule opublikowanym krótko po nominacji w marcu 2020 r. zadeklarował aktywny udział Ukrainy w chińskiej Inicjatywie Pasa i Szlaku, którą określił jako szansę na przełamanie niekorzystnego położenia geopolitycznego państwa „zakleszczonego w trójkącie USA–UE–Rosja”². Jego śmiałe zapowiedzi zostały uzupełnione deklaracjami prezydenta Zełenskigo dotyczącymi woli dołączenia do Inicjatywy Pasa i Szlaku, do czego jego zdaniem Ukraina ma największy potencjał spośród krajów Europy Wschodniej. Podkreśleniem znaczenia relacji chińsko-ukraińskich ma być wizyta Zełenskigo w Pekinie zaplanowana w ramach „dyplomatycznego tournée” w Azji w 2021 r.

Powyższe deklaracje są jednak w znacznej mierze demonstracją polityczną kreowaną na użytek wewnętrzny anizeli wyrazem rzeczywistych możliwości ukraińskiej

„ Zapowiedzi ukraińskich władz „nowego otwarcia” w relacjach z Chinami napędzane są dynamicznym rozwojem współpracy gospodarczej między oboma krajami.

dyplomacji. W podejmowanych od dwóch lat próbach „nowego otwarcia” w relacjach z Pekinem Ukraina ma dużo mniejsze pole manewru niż przed 2014 r. W wyniku wciąż trwającej wojny w Donbasie stosunki obu państw stały się de facto zakładnikiem relacji Kijowa z Waszyngtonem i Moskwą. Co więcej, USA znajdujące się w globalnej konfrontacji z Pekinem zaczęły otwarcie blokować współpracę chińsko-ukraińską w kluczowych dla siebie obszarach. Obserwowane od 2019 r. ożywienie w stosunkach chińsko-ukraińskich odbywa się więc w cieniu polityki głównych mocarstw.

Ograniczone ambicje Pekinu

Chińskie reakcje na konflikt Rosji z Ukrainą wskazują wyraźnie, że Pekin nie ma ambicji odgrywania pierwszoplanowej roli w regionie. Pozostaje przy tym życzliwie nastawiony wobec działań Rosji i uznaje jej rzekomą strefę wpływów w Europie Wschodniej. Oficjalnie ChRL zachowała neutralność w trakcie konfliktu rosyjsko-ukraińskiego i nie uczestniczyła w negocjacjach nad jego uregulowaniem. W reakcji na aneksję Krymu Pekin wyraził ogólne poparcie dla zasady integralności terytorialnej państw, wstrzymał się jednak w głosowaniu Rady Bezpieczeństwa ONZ nad nielegalnością aneksji. Dwuznaczne stanowisko ChRL wynikało z ogólnego sprzeciwu wobec wszelkich ruchów separatystycznych, co wiąże się z czynnikami wewnętrznymi (m.in. w odniesieniu do Tybetu, Sinciangu), przy jednoczesnym podzieleniu optyki Moskwy na źródła rewolucji godności na Ukrainie.

Elity w Pekinie postrzegają bowiem protesty z 2014 r. jako kolejną tzw. kolorową rewolucję, inspirowaną przez Zachód³. W opinii części chińskich ekspertów i dyplomatów ukraiński zwrot na Zachód miał być narzucony przez UE i USA, by wytrącić Ukrainę z – uznawanej przez Pekin za naturalną dla niej – pozycji państwa balansującego między Zachodem a Rosją⁴. Wiele wydarzeń w polityce ukraińskiej ChRL interpretuje przez pryzmat bezpośredniej interwencji amerykańskiej i wpływu USA i UE na tamtejszą sytuację wewnętrzną. Paradoksalnie pozostawia to pewną przestrzeń do współpracy z elitami ukraińskimi w przyszłości, po ewentualnym rozluźnieniu relacji Kijowa z Waszyngtonem.

Pekin postrzega przy tym Ukrainę jako ryzykowne miejsce lokowania kapitału – nie tylko ze względu na uwarunkowania polityczne, w tym działania USA, lecz także złe doświadczenia współpracy. Większość

² Д. Кулеба, *Азійська кухня у Києві*, Українська правда, 6.04.2020, blogs.pravda.com.ua.

³ *The West's fiasco in Ukraine*, Xinhua, 7.03.2014, za: globaltimes.cn.

⁴ Rozmowy autorów z chińskimi ekspertami, Pekin, 2016–2019.

porozumień zawartych przez Janukowycza w 2013 r. nie została wdrożona. Skala chińskich planów z tamtego okresu wskazuje jednak, że Pekin przewidział dla Ukrainy istotne miejsce w Inicjatywie Pasa i Szlaku, w tym w rozwoju eurazjatyckiego transportu.

Niesprzyjająca sytuacja geopolityczna sprawiła, że w ciągu ostatnich ośmiu lat dialog wysokiego szczebla pomiędzy Chinami i Ukrainą został zasadniczo zahamowany.

Spotkania liderów ograniczyły się do rozmów prezydenta Poroszenki z premierem Li Keqiangiem i przewodniczącym Xi Jinpingiem w Davos. Dialog dwustronny toczył się jednak na szczeblu wicepremierów, między innymi w ramach wizyty chińskiego wicepremiera do spraw gospodarczych Ma Kai na Ukrainie w 2017 r.⁵ Aktywna była również dwustronna grupa międzyrządowa powołana w 2011 r.

Działania Pekinu były wyrazem zainteresowania chińskich grup interesu, przede wszystkim sektora surowcowo-rolnego oraz wojska. Bardzo istotny dla Pekinu jest potencjał ukraińskiego rolnictwa – za rządów Janukowycza negocjował on z Ukrainą duże dzierżawy ziem rolnych, a obecnie Chiny są największym importerem tamtejszej żywności. Pekin od lat postrzega też Ukrainę jako atrakcyjne źródło pozyskiwania sowieckich technologii wojskowych – przykładowo na zakupionym w 1998 r. od Ukrainy kadłubie oparty jest pierwszy chiński lotniskowiec Liaoning. W 2016 r. chińska spółka Skyrizon Aircraft, należąca do Wang Jinga, miliardera powiązanego z armią ChRL i Komunistyczną Partią Chin, rozpoczęła starania o zakup zakładów Motor Sicz – jednego z największych na świecie producentów silników lotniczych oferowanych na rynek cywilny i wojskowy. Przejęcie miałoby dla Chin kluczowe znaczenie, ze względu na ich zapóźnienia w tym obszarze, wymuszające m.in. import silników z Rosji.

Amerykańska interwencja

Na przeszkodzie chińsko-ukraińskiej współpracy w obszarze technologii wojskowych stanęła sprawa amerykańskiego sprzeciwu wobec sprzedaży Motor Sicz spółce Skyrizon Aircraft, powiązanej z chińską armią. Stany Zjednoczone uznały potencjalne przejście ukraińskiego przedsiębiorstwa przez chiński kapitał za zagrożenie dla bezpieczeństwa narodowego i wymusiły na władzach w Kijowie rezygnację z transakcji⁶. Dla ukraińskiego koncernu borykającego się z problemami utrzymania rentowności dalszej produkcji od czasu zerwania współpracy wojskowo-technicznej z Moskwą (do 2014 r. 75% produkcji eksportowej Motor Sicz była przeznaczona na rynek rosyjski) chiński kapitał był szansą na uniknięcie widma bankructwa. W 2016 r. Skyrizon udzielił Motor Sicz 100 mln dolarów niskoprocentowanego kredytu, rozpoczęto również wspólną budowę zakładów silnikowych w chińskim Chongqing. Na mocy porozumienia z maja 2017 r. Skyrizon rozpoczął proces nabywania udziałów w Motor Sicz w zamian za dokapitalizowanie spółki⁷.

Próba przejścia Motor Sicz poprzez sprzedaż większościowej części udziałów chińskim akcjonariuszom wywołała reakcję Służby Bezpieczeństwa Ukrainy. W lipcu 2017 r. wszczęła ona dochodzenie w sprawie nielegalnych działań kierownictwa przedsiębiorstwa, naruszających interesy bezpieczeństwa państwa. Z kolei dwa miesiące później Komitet Antymonopolowy Ukrainy wszczął postępowanie wyjaśniające okoliczności i warunki transakcji, blokując tym samym jej realizację. Mimo to w kwietniu 2019 r. chińscy inwestorzy podjęli kolejną próbę przejścia zakładów, tym razem na podstawie umowy o współpracy z państwowym koncernem UkrOboronProm, zakładającej zwiększenie pakietu akcji

⁵ Wizytował on wówczas m.in. Zakłady Lotnicze Antonow na Ukrainie.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Więcej na ten temat zob. P. Żochowski, A. Wilk, J. Jakóbski, *Chiny czy USA: ukraińskie dylematy wokół przyszłości Motor Sicz*, OSW, 4.09.2019, osw.waw.pl.

chińskich spółek do 50% oraz wejście państwowej firmy ukraińskiej do akcjonariatu z udziałem 25% akcji. Realizacji tego scenariusza stanowczo sprzeciwiły się Stany Zjednoczone – w sierpniu 2019 r. w trakcie wizyty w Kijowie doradca prezydenta USA ds. bezpieczeństwa John Bolton ostrzegł przed sprzedażą przedsiębiorstwa Motor Sicz kapitałowi chińskiemu.

Ostatecznie we wrześniu ub.r. Komitet Antymonopolowy Ukrainy odrzucił wniosek dotyczący zakupu Motor Sicz przez chiński koncern, zaś pod koniec stycznia

” Zablockowanie przez władze ukraińskie transakcji sprzedaży Motor Sicz stanowiło reakcję na presję USA, krytycznie podchodzących do perspektyw przejęcia zakładów przez Chiny.

2021 r. prezydent Zełenski podpisał dekret o objęciu firmy Skyrizon i jej właścicieli sankcjami. Decyzji tej towarzyszyła bezprecedensowa akcja Służby Bezpieczeństwa Ukrainy, która wkroczyła do siedziby ukraińskiego przedsiębiorstwa w Zaporozżu, uniemożliwiając przeprowadzenie posiedzenia akcjonariuszy spółki. W połowie marca br. Rada Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Ukrainy podjęła decyzję o ponownym upaństwowieniu koncernu. Jednocześnie prezydent Zełenski, w szeroko komentowanym w Chinach wywiadzie z końca stycznia 2021 r., stwierdził jednak, że Ukraina nie postrzega Chin jako „zagrożenia geopolitycznego”, mimo zablokowania współpracy technologicznej⁸.

W reakcji Pekin wystosował do Kijowa notę dyplomatyczną, protestując wobec bezprawnych jego zdaniem działań ukraińskich władz. Chińska spółka wystąpiła w grudniu ub.r. z wnioskiem o wszczęcie przeciwko Ukrainie sprawy arbitrażowej, żądając zadośćuczynienia w wysokości 3,5 mld dolarów. Komentarze w oficjalnej prasie chińskiej tuż po ukraińskiej decyzji o sankcjach łączyły jednak działanie Zełenskiego bezpośrednio z presją amerykańską – wskazywano, że nie musi się to negatywnie przełożyć na inne pola współpracy chińsko-ukraińskiej⁹. Dla obu stron konflikt o Motor Sicz nie stanowi więc blokady dla współpracy na innych polach.

Amerykańska interwencja w sprawie Motor Sicz była pierwszym wyraźnym aktem sprzeciwu Stanów Zjednoczonych wobec chińskich planów ekspansji gospodarczej na Ukrainie. O determinacji Waszyngtonu świadczy posłużenie się jawnym szantażem w postaci ogłoszenia rozpoczęcia przeglądu wydatków na pomoc wojskową dla Ukrainy (250 mln dolarów w 2020 r.). Decyzja podjęta przez Kijów była podyktowana koniecznością utrzymania dobrych relacji z USA – kluczowym partnerem w obliczu agresji rosyjskiej, głównym donatorem pomocy wojskowej (średnio ok. 300 mln dolarów rocznie) oraz liczącym się dawcą pomocy cywilnej i rozwojowej (średnio ok. 150 mln dolarów rocznie) w ciągu ostatnich siedmiu lat.

Czynnik rosyjski

Zahamowanie współpracy chińsko-ukraińskiej bezpośrednio po 2014 r. należy wiązać również z polityką Rosji. Pekin propagandowo wyraźnie wsparł Moskwę w czasie rosyjskiej agresji na Ukrainę, co ochłodziło relacje z Kijowem. Brak obecności ukraińskich liderów na najważniejszych imprezach międzynarodowych w Pekinie, m.in. Forach Pasa i Szlaku, należy również łączyć z czynnikiem rosyjskim – uczestnikiem tych wydarzeń był wówczas Władimir Putin, a Pekin propagandowo wskazywał na Rosję jako jednego z najważniejszych partnerów. Kijów nie uczestniczył też w wielu powoływanych przez Pekin inicjatywach sektorowych, w tym na przykład we współpracy narodowych przewoźników kolejowych w ramach rozwoju korytarzy między Chinami a UE (tzw. współpraca sześciu kolei), w której kluczową rolę odgrywa Rosja.

⁸ J. Swan, *Exclusive: Ukraine's Zelensky says he doesn't feel China threat*, Axios, 31.01.2021, [axios.com](https://www.axios.com).

⁹ Zhao Huirong, *Sanctions should not determine Ukraine's overall China policy*, China Daily, 4.02.2021, [global.chinadaily.com.cn](https://www.global.chinadaily.com.cn).

Obok działań politycznych Moskwa rozpoczęła również po 2014 r. wojnę handlową z Kijowem, której skutki pozbawiły Ukrainę większości rynków zbytu na obszarze poradzieckim, doprowadzając do załamania ukraińskiego eksportu¹⁰. Szczególnie dotkliwe okazało się wprowadzenie w styczniu 2016 r. ograniczenia tranzytu ukraińskich towarów przez terytorium Rosji, gdyż istotnie zmniejszyło wymianę handlową z państwami azjatyckimi. Na kilka lat wyłączyło to Ukrainę z rynku przewozów kolejowych Chiny–UE, w których przed 2014 r. pełniła ona pewną rolę tranzytową.

Stanowisko Rosji w sprawie uczestnictwa Ukrainy w Inicjatywie Pasa i Szlaku uległo jednak ewolucji od czasu objęcia prezydentury przez

Zelenskigo. Zmianę tę można łączyć z chęcią rozgrywania zbliżenia Kijowa i Pekinu na swoją korzyść, jak i częściowym wycofaniem się Moskwy z polityki wykorzystywania kluczowej tranzytowej pozycji w przewozach kolejowych Chiny–UE do nacisków na sąsiadów. W 2019 r. przywrócony został tranzyt z Chin na Ukrainę przez terytorium Rosji. Anulowanie ograniczeń przez prezydenta Putina zostało dokonane rzekomo pod wpływem osobistej interwencji Wiktora Medwedczuka, lidera prorosyjskiej partii Opozycyjna Platforma – Za Życie. Miało to stanowić istotne wsparcie dla tego ugrupowania w kampanii przed wyborami parlamentarnymi do Rady Najwyższej¹¹. Koncyliacyjna postawa Rosji wpisała się w szerszy trend – w 2019 r. Moskwa zniosła też embargo na tranzyt produktów żywnościowych z Unii Europejskiej do Chin, będące w poprzednich latach elementem rosyjskich sankcji.

” Rosyjska polityka blokowania współpracy Ukrainy z państwami azjatyckimi została zrewidowana po zmianie władz w Kijowie.

Współpraca gospodarcza „poniżej radarów” polityki mocarstw

Mimo skupienia prezydenta Zelenskigo na geopolitycznych aspektach współpracy z Chinami głównym motorem napędzającym relacje chińsko-ukraińskie jest jednak handel, przede wszystkim ukraiński eksport. W latach 2017–2020 zwiększył się on z 2,1 mld do 7,1 mld dolarów, przede wszystkim dzięki gwałtownym wzrostom sprzedaży do Chin rudy żelaza (264%), kukurydzy (327%), a także innych zbóż i olejów roślinnych¹². W obszarze produkcji rolnej Ukraina wykorzystwała chińsko-amerykańskie wojny handlowe, skutkujące m.in. czasowym wstrzymaniem w 2018 r. chińskiego importu z USA. Ukraina wyprzedziła wówczas Stany Zjednoczone, stając się największym eksporterem zbóż (m.in. kukurydzy) do Chin, choć utraciła tę pozycję po chińsko-amerykańskim rozejmie z 2020 r. W 2019 r. ChRL stała się najważniejszym partnerem handlowym Ukrainy, a w pandemicznym 2020 r. obrót towarowy pomiędzy oboma państwami osiągnął rekordowe 15,5 mld dolarów, co oznaczało wzrost o 21% w porównaniu z rokiem poprzednim. Chiny są obecnie najistotniejszym rynkiem zbytu dla ukraińskiego eksportu (14,4% całości) oraz najważniejszym źródłem importu (15,3%)¹³.

Dynamiczny wzrost handlu został dostrzeżony przez Pekin. W czasie posiedzenia chińsko-ukraińskiej komisji dwustronnej z grudnia 2020 r. podpisano m.in. wstępny dokument dotyczący ewentualnego porozumienia handlowego między Ukrainą a Chinami (skupiający się na sektorze rolno-spożywczym), a także memorandum o współpracy w ramach Inicjatywy Pasa i Szlaku. Porozumienia te mają charakter ramowy i są dość standardowe (Pekin podpisał memoranda dotyczące Pasa i Szlaku z ok. 140 państwami)¹⁴, świadczą jednak o rosnącym zainteresowaniu Pekinu formalizacją współpracy.

¹⁰ S. Matuszak, *W poszukiwaniu nowych szlaków. Handel zagraniczny Ukrainy po rewolucji godności*, OSW, Warszawa 2018, osw.waw.pl.

¹¹ Медведчук заявил, что РФ сняла часть санкций с Украины, *Интерфакс*, 25.06.2019, interfax.ru.

¹² Za: trademap.org.

¹³ Країни за товарною структурою зовнішньої торгівлі України за січень-грудень 2019 року, *Державна служба статистики України*, ukrstat.gov.ua.

¹⁴ 国家发展和改革委员会, 中国与乌克兰政府签署共建“一带一路”合作规划 [Rządy Chin i Ukrainy podpisują plan rozwoju współpracy w ramach Inicjatywy Pasa i Szlaku], *Narodowa Rada Rozwoju i Reform ChRL*, 23.12.2020, ndrc.gov.cn.

Po wybuchu pandemii COVID-19 kontakty zaczęła napędzać również kooperacja przy zakupie sprzętu medycznego dla ukraińskich szpitali, która zaowocowała szeregiem umów dwustronnych, w tym na poziomie ministrów spraw zagranicznych. Kijów zawarł również kontrakt z chińskim producentem szczepionek, które mają w istotny sposób wesprzeć proces wakcytacji ukraińskiego społeczeństwa¹⁵.

Począwszy od 2019 r. Ukraina zaczęła również ponownie odgrywać pewną rolę w przewozach kolejowych między ChRL a Unią Europejską. W 2019 r. chińskie spółki

” Ukraina wykorzystała chińsko-amerykańską wojnę handlową, dzięki czemu stała się największym dostawcą kukurydzy do Chin. Handel jest dziś głównym motorem relacji Kijowa z Pekinem.

rozpoczęły bezpośrednie przewozy między chińskimi miastami a ukraińskimi centrami logistycznymi, obsługujące głównie handel dwustronny. Ukraina zaczęła również pełnić pewną funkcję w tranzycie do Unii Europejskiej jako alternatywa dla głównego szlaku przez Białoruś, choć w 2020 r. odpowiadała jedynie za ok. 1% całości przewozów UE–Chiny. Dalszy rozwój tranzytu przez Ukrainę może potencjalnie zmienić geograficzne uwarunkowania konkurencji, otwierając na szerszy tranzyt m.in. Słowację i Węgry. Daje bowiem możliwość w pełni lądowych transportów nie tylko przez główne polsko-białoruskie przejście Brześć–Terespol (z węzłem Małaszewicze), lecz także przez terytorium Ukrainy na Węgry, Słowację i do południowej Polski¹⁶.

Dynamiczny rozwój handlu nie przełożył się jednak na znaczący napływ chińskich inwestycji i pożyczek na Ukrainę. Ogółem poziom tych inwestycji w latach 2015–2019 wyniósł 300 mln dolarów (głównie w infrastrukturę transportową, branżę energetyczną i przemysł rolniczy)¹⁷. Po 2014 r. Chiny udzieliły również ukraińskim podmiotom kilku pożyczek, m.in. na modernizację terminalu przeładunkowego produktów zbożowych w porcie w Mikołajowie i budowę jednej z największych w Europie elektrowni słonecznych w Nikopolu. Największy projekt finansowania i budowy szybkiego połączenia kolejowego do lotniska Boryspol z Kijowa ostatecznie został zarzucony, podobnie jak udział chińskich wykonawców w realizacji czwartej linii kijowskiego metra. Dla porównania, w ostatniej dekadzie Chiny pożyczyły sąsiadującej z Ukrainą Białorusi ok. 4,6 mld dolarów na rozwój infrastruktury i przemysłu, a chińskie podmioty zainwestowały tam ok. 450 mln dolarów¹⁸.

Perspektywy nowego otwarcia Kijów–Pekin

Współpraca gospodarcza między Chinami a Ukrainą, a częściowo również bilateralne relacje polityczne wyraźnie przyspieszyły po objęciu fotela prezydenta przez Zełenskigo. Stroną najsilniej zabiegającą o „nowe otwarcie” jest Kijów, poszukujący w Chinach szansy na częściowe wznowienie polityki „trzeciej drogi”, a także na nowy impuls rozwojowy i źródło zagranicznego kapitału. Mimo konfliktu o Motor Sicz zainteresowanie Chin Ukrainą zwiększa się ze względu na rosnące szybko obroty handlowe, ale też niewielkie sukcesy we współpracy z Białorusią¹⁹. Pekin wypracował tam znacznie bardziej rozbudowaną infrastrukturę współpracy, opartą na wielomiliardowych liniach kredytowych, strefie ekonomicznej Wielki Kamień nakierowanej na przyciąganie inwestycji, a także na aktywnym rozwoju korytarzy transportowych. W oczach Pekinu to Ukraina jest jednak dużo atrakcyjniejsza niż skostniała gospodarka białoruska (m.in. ze względu na zasoby rolno-surowcowe).

¹⁵ S. Matuszak, *Chińska szczepionka dla Ukrainy*, OSW, 14.01.2014, osw.waw.pl.

¹⁶ J. Jakóbowski, K. Nieczypor, F. Tyszka, *Modernizacja suchego portu Záhony: węgierska próba przejęcia przewozów kolejowych z Chin*, OSW, 28.01.2021, osw.waw.pl.

¹⁷ Советник по торгово-экономическим вопросам Посольства КНР в Украине Лю Цзюнь: В будущем мы надеемся увидеть больше украинской продукции с высокой добавленной стоимостью на китайском рынке, *Интерфакс-Украина*, 19.02.2020, interfax.com.ua.

¹⁸ *Прямые иностранные инвестиции во внутреннюю экономику Республики Беларусь за 2010–2019 годы*, Национальный банк Республики Беларусь, nbrb.by; J. Jakóbowski, K. Kłysiński, *Partnerstwo niestrategiczne. Stosunki białorusko-chińskie*, OSW, Warszawa 2021, osw.waw.pl.

¹⁹ *Ibidem*.

W globalnej polityce Pekinu relacje z partnerami o profilu gospodarczym zbliżonym do Ukrainy – o dużym potencjale eksportu surowców, w tym żywności – wiążą się najczęściej ze znacznym zaangażowaniem chińskiego kapitału państwowego. Nakierowany jest on na zwiększenie lokalnych zdolności eksportowych, m.in. poprzez pożyczki i inwestycje w infrastrukturę transportową, na duże dzierżawy ziemi czy tworzenie specjalnych stref ekonomicznych. W zdominowanej przez państwo chińskiej zagranicznej polityce ekonomicznej relacje tego typu w każdym przypadku oparte są na intensywnym dialogu na najwyższym szczeblu i kompleksowych umowach międzyrządowych, z osobistym zaangażowaniem przywódców ChRL. Realizacja takiego scenariusza wymagałaby jednak akceptacji przez Ukrainę warunków współpracy gospodarczej oferowanych zwykle przez Pekin. Z kolei skupienie na obciążających budżet kredytach i transferowanie większości korzyści z realizowanych kontraktów do chińskich podmiotów doprowadziły m.in. do napięć na linii Pekin–Mińsk, a w rezultacie do zmniejszenia tempa współpracy ChRL z Białorusią.

Nowe otwarcie i znaczące pogłębienie współpracy Kijowa z Pekinem, porównywalne w skali do planów tworzonych w końcu rządów Janukowycza, wymagałoby jednak likwidacji istniejących barier politycznych – związanych ze stanowiskiem Waszyngtonu i Moskwy. Nie wydaje się to możliwe w krótkiej i średniej perspektywie. Globalna rywalizacja z Chinami będzie popychać Waszyngton do wywierania dalszej presji na władze w Kijowie w celu niedopuszczenia Pekinu do strategicznych gałęzi ukraińskiego przemysłu. Waszyngton za szczególnie niebezpieczną i tworzącą długofalową zależność uznaje również współpracę kredytową z Chinami, w odróżnieniu od współpracy *stricte* handlowej czy transportowej, z reguły akceptowanej przez USA. Zakres relacji ukraińsko-chińskich będzie więc ograniczony amerykańskimi interesami, zwłaszcza w realiach znacznej wojskowej zależności od USA w wojnie z Rosją.

Moskwa w ostatnich latach selektywnie sabotowała współpracę chińsko-ukraińską w celu wywierania presji na Ukrainę i izolowania jej na arenie międzynarodowej. Wraz z narastaniem globalnego konfliktu amerykańsko-chińskiego Kreml może starać się podsycać ewentualne napięcia na linii Waszyngton–Kijów związane ze współpracą z Chinami. Chcąc zablokować proces zbliżania Ukrainy z Zachodem, Rosja może do pewnego stopnia sprzyjać projektowanemu przez prezydenta Zełenskiego „nowemu otwarciu” Pekinu i Kijowa, widząc w tym szansę na ograniczenie wpływów amerykańskich nad Dnieprem. Jak miało to miejsce w przypadku przewozów kolejowych, odblokowanie pewnych obszarów współpracy chińsko-ukraińskiej może mieć też na celu wpływanie na ukraińską politykę wewnętrzną czy realizację celów rosyjskich grup interesu. Osłabienie pozycji USA w regionie, postrzeganej jako główne zagrożenie dla rządów obecnej elity politycznej na Kremlu, może skłaniać Rosję do jeśli nie przychylnego, to milczącego przyzwolenia na dalsze chińskie próby ekspansji gospodarczej i politycznej na Ukrainie. W takim scenariuszu zgoda Moskwy będzie miała jednak zapewne swoje granice. Współpraca z Chinami nie mogłaby podważać przynależności Ukrainy do wyłącznej strefy rosyjskich wpływów i interesów, a Pekin nie mógłby wspierać ukraińskiej gospodarki na tyle, by umożliwić Kijowowi realne umocnienie się i podjęcie bardziej asertywnej gry z Moskwą.